

References

1. Batiieva N., Humeniuk S. Metod kontroliu enerhovytrat na bahatokomponentni rukhovi vykonannia elementiv skladnokoordynatsiinoho zavdannia. Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk. 2019. №1. S. 62–65.
2. Batiieva N. Udoskonalennia spetsialnoi fizychnoi ta tekhnichnoi pidhotovky kvalifikovanykh sportsmeniv z akrobatychnoho rok-n-rolu v richnomu makrotsykli. : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. nauk z fiz. vykh. i sportu : spets. 24.00.01 "olimpiyskyi i profesiynyi sport" / Batiieva N. Kharkiv, 2013. – 22 s.
3. Veselkina S. O., Soronovych I. M. Spetsyfichni osoblyvosti fizychnoi pidhotovky v sportyvnykh tantsiakh na suchasnomu etapi rozvytku. Naukovyi chasopys NPU imeni MP Drahomanova. Seriya 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport). 2018. №140. S. 26–32.
4. Kaluzhna O. M. Vzaiemozviazky fizychnoho rozvytku ta fizychnoi pidhotovlenosti 10–13-richnykh sportsmeniv, yaki zaimaiutsia tantsiuvalnym sportom. Fizychna aktyvnist, zdorovia i sport. Lviv. 2011. №2. S. 41–49.
5. Kaluzhna O. M. Porivniannia efektyvnosti riznykh za metodychnoiu spriamovanistiu prohram fizychnoi pidhotovky sportsmeniv na etapi poperednoi bazovoi pidhotovky u sportyvnykh tantsiakh. Elektronne fakhove vydannia LDUFK «Sportyvna nauka Ukrainy». 2013. №5. S. 38–45.
6. Kieba M. Tantsiuvalnyi sport KhKhl stolittia: suchasni metodyky navchannia. Visnyk KNUKiM. Seriya: Mystetstvoznavstvo. 2022. №46. S. 169–174.
7. Kyzim P., Batiieva N. Vdoskonalennia tekhnichnoi pidhotovlenosti sportsmenok khudozhnoi himnastyky zasobamy narodno-stsenichnogo tantsiu. Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk. 2021. №1. S. 36–41.
8. Kyzim P., Fedorov Ye., Batiieva N. Osoblyvosti rozvytku koordynatsiinykh zdibnostei sportsmeniv z fitnesu vikom 8-9 rokiv Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk. 2021. №5. S. 48–54.
9. Kyzim P., Batiieva N. Udoskonalennia tekhnichnoi pidhotovky sportsmenok u khudozhnii himnastyki zasobamy akrobatyky na etapi poperednoi bazovoi pidhotovky. Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk. 2016. №5. S. 41–46.
10. Lysenko A.O., Horbenko O.V. Sportyvni tantsi (ievropeiska prohrama): navch. posib. Kharkiv: FOP Brovin O.V., 2020. 344 s.
11. Lysenko A.O., Horbenko O.V. Sportyvni tantsi (latynoamerykanska prohrama): navch. posib. Kharkiv: FOP Brovin O.V., 2021. 442 s.
12. Osadtsiv T. P., Muzyka F. V.. Otsinka fizychnoi pidhotovlenosti ditei 7–9 rokiv, yaki zaimaiutsia sportyvnyimi tantsiamy. Visnyk Chernihivskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu. 2014. №118. S. 261–265.
13. Serhienko L. P. Sportyvna metrolohiia: teoriia i praktychni aspekty: Pidruchnyk. K.: KNT, 2010. 776 s.
14. Sosina V. Yu. Zasoby himnastyky i akrobatyky u pidhotovtsi fakhivtsiv tantsiuvalnogo mystetstva. Tantsiuvalni studii. 2018. №2. S. 86–92.
15. Struktura tekhnichnoi ta fizychnoi pidhotovlenosti yunych sportsmeniv-tantsiurystiv na etapi poperednoi bazovoi pidhotovky / T. Osadtsiv, I. Zanevskiy, V. Sosina, F. Muzyka. // Sportyvna nauka Ukrainy. 2014. №5. S. 30–35.
16. Suchasnyi tanets. Osnovy teorii i praktyky / [O. Bihus, I. Herts, O. Manshylin ta in.]. Kyiv: Lira-k, 2016. 264 s.
17. Todorova V. Teoretyko-metodychni osnovy khoreorafichnoi pidhotovky v tekhniko-estetychnykh vydakh sportu (na materialii sportyvnoi aerobiky) : monohrafiia. Lviv : LDUFK, 2018. 252 s.
18. Trakaliuk T.O. Udoskonalennia fizychnoi pidhotovky kvalifikovanykh tantsiurystiv na osnovi rozrobky dyferentsiirovanoi prohramy rozvytku rukhovyykh yakoste: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. nauk z fiz. vykh. i sportu : spets. 24.00.01 "olimpiyskyi i profesiynyi sport". Kyiv, 2020. 25 s.
19. Zaletel P, Vučković G, James N, Rebula A, Zagorc M. A time-motion analysis of ballroom dancers using an automatic tracking system. Kinesiologia Slovenica . 2010 ; 16 : 46 – 56.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.12(158).11
УДК: 378:37.012:796.011.3

Дутчак Ю.В.
доктор педагогічних наук, доцент
Хмельницький національний університет
Сущенко Л. П.,
доктор педагогічних наук, професор,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ОСОБИСТІСНА КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРОФЕСІОНАЛІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті проведено дослідження з метою визначення сутності та змістової характеристики особистісної компоненти професійної компетентності майбутніх професіоналів з фізичної культури, яка формується у закладах вищої освіти.

Враховуючи теоретичні розробки вчених і власний досвід викладацької діяльності, у структурі професійної компетентності майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури, яка формується у закладах вищої освіти, було виокремлено мотиваційний гносеологічний, креативно-діяльнісний та особистісний компоненти.

Стартовими настановами при структуруванні професійної компетентності майбутніх магістрів середньої освіти з фізичної культури було те, що кожний компонент у сукупності характеризує певну властивість, здатність або здібність особистості, що опосередковано чи безпосередньо визначає ефективність реалізації професійних

функцій педагогічного фахівця.

Встановлено, що особистісний компонент професійної компетентності майбутніх професіоналів з фізичної культури, яка формується у закладах вищої освіти, детермінований здібностями особистості, які забезпечують ефективну професійну діяльність, як у закладах вищої освіти, так і у закладах загальної середньої освіти.

Акцентовано увагу на тому, що ефективна діяльність майбутніх професіоналів у сфері фізичної культури можлива у випадку сформованості професійно-важливих особистісних якостей.

Обґрунтовано, що показниками особистісної компоненти професійної компетентності майбутніх професіоналів з фізичної культури компоненти є: здатність до емпатії, комунікативні та організаторські здібності, лідерські якості та стресостійкість.

Ключові слова: особистісна компонента, професійна компетентність, майбутні професіонали з фізичної культури, заклади вищої освіти.

Dutchak Yu., Sushchenko L. Personality component of professional competence of future specialists in physical culture. The research is aimed at definition of the essence and content personality component characteristics of future specialists in physical culture, which is formed in higher educational establishments.

Taking into account theoretical developments of researchers and our personal teaching experience, motivational gnoseological, creative and activity, personality components have been pointed out in the structure of professional competence of master students at physical culture secondary education, which is formed in higher educational establishments.

Starting directives at structuring of professional competence of master students at physical culture secondary education lied in the fact that each component overall characterizes a certain feature, ability or capability of a person, which indirectly or directly determines effectiveness of a pedagogical specialist's professional functions realization.

It has been revealed that personality component of professional competence of future specialists in physical culture, which is formed in higher educational establishments, is determined by person's capabilities that ensure effective professional activity in both higher educational and secondary education establishments.

Focus has been shifted to the fact that effective activity of future professionals in the sphere of physical culture is feasible if professionally-important personal qualities have been formed.

It has been substantiated that indices of professional competence personality ent of future professionals in physical culture are as follows: ability to empathy, communication and organizational skills, leadership qualities, and stress resistance.

Key words: personality component, professional competence, future professional in physical culture, higher educational establishments.

Постановка проблеми. В сучасних умовах забезпечення якості вищої освіти є пріоритетним напрямом розвитку педагогічної галузі. Компетентнісний підхід в умовах реформування системи освіти виступає одним із найперспективніших у педагогічній науці. Він становить такий зміст освіти, який не зводиться до знаннево-орієнтаційного компонента, а передбачає оволодіння досвідом вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей. Компетентнісний підхід у системі вищої освіти має інноваційний характер.

Взаємозв'язок між якістю вищої освіти та професійною компетентністю педагогічного працівника відображено у Законі України «Про вищу освіту» (2022), в якому зазначено, що якість вищої освіти це сукупність якостей особистості з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісні орієнтації, соціальну спрямованість і зумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства.

До основних компонентів, що забезпечують формування конкурентоспроможного фахівця на сучасному ринку праці відносять – особистісний. Даний компонент характеризує індивідуально-психологічні якості особистості здобувача вищої освіти, які ґрунтуються на здібностях.

Внаслідок чого, однією з головних проблем сьогодення є побудова такої системи навчання, що забезпечуватиме підготовку компетентних фахівців, які були б спроможні якісно виконувати професійні обов'язки в інформаційному суспільстві.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Питання формування особистісної компоненти професійної компетентності педагогічних працівників досліджували чимало вітчизняних науковців (О. В. Брюховецька та Т. В. Чаусова [1], Н. П. Волкова [2], Л. А. Заблоцька [3], О. Ш. Тонне [4] та ін.). Так, виділяються три групи особистісних якостей, які мають для педагога професійну значущість: розвиток здатності розуміти внутрішній світ іншої людини і проникати в її почуття, співпереживати їм, що розглядається як розвиток емпатії; здатність до активного впливу на студента, який проявляється в ініціативі, гнучкості, різноманітні впливів і в можливості педагога ловити зміни ситуації і продумувати в зв'язку з ними необхідну стратегію педагогічних впливів; розвиток здатністю володіти собою.

Для педагогічних працівників, як відзначає О. Ш. Тонне, «найважливішими за ступенем (рангом) значущості є, передусім, мислення, моральні якості, розвинена рефлексія, інтелектуальні, комунікативні, емоційно-вольові якості, мотиваційні особливості, розвинена пам'ять, психофізичні властивості, увага та спостережливність» [4, с. 517]. Констатуємо фрагментарність, відсутність системності у дослідженні особистісної компоненти професійної компетентності майбутніх педагогів.

Метою статті є розкриття сутності особистісної компоненти професійної компетентності майбутніх професіоналів з фізичної культури, яка формується у закладах вищої освіти.

Методи дослідження: компаративний аналіз та узагальнення даних наукової літератури.

Результати дослідження.

Особистісний компонент зорієнтований на особу, що навчається, на врахування її інтересів, рівня розвитку

знань і умінь, індивідуально-психологічних властивостей. спрямовує освітній процес на розвиток та саморозвиток особистості.

Здібності – це індивідуально-психологічні особливості особистості, які є умовою успішного здійснення певної діяльності й визначають відмінності в оволодінні необхідними для неї знаннями, вміннями та навичками.

Стосовно змісту поняття «професійно важливі якості» в науковій та спеціальній літературі існують різні трактування. Дослідники під професійно важливими якостями розуміють індивідуальні якості суб'єкта діяльності, які впливають на ефективність діяльності та успішність оволодіння нею. Інші науковці під професійно важливими якостями мають на увазі певні професійно значущі ознаки або параметри, за якими оцінюють ефективність і надійність людської ланки в системах «людина-людина», «людина – машина», «людина – знаряддя праці».

На підставі вищезазначеного та власного педагогічного досвіду до професійно важливих якостей майбутнього професіонала з фізичної культури віднесено такі якості, як: здатність до емпатії, комунікативні та організаторські здібності, лідерські якості та стресостійкість (рис.1).

Доцільно, на нашу думку погляд, охарактеризувати сутність означених якостей. Характеризуючи функції емпатії відзначаємо, сприяння збалансованості міжособистісних відносин, моральному зростанню особистості, формуванню комунікативної компетентності, реалізації виховної функції.

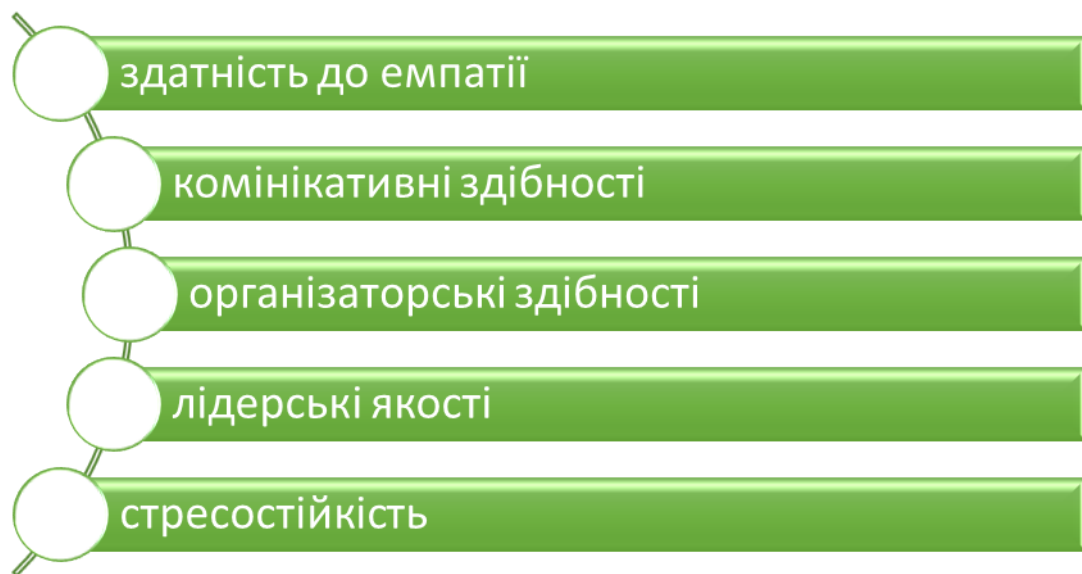

Рис. 1. Професійно важливі якості майбутнього професіонала з фізичної культури

Вважаємо, що високому рівню емпатії відповідає високий соціометричний, емоційний і діловий статус особистості в колективі. Враховуючи специфіку діяльності майбутніх магістрів професіоналів з фізичної культури, що характеризується діяльністю зі становлення і перетворення того, хто навчається, управління процесом інтелектуального, емоційного, фізичного розвитку, вважаємо, що наявність емпатійних здібностей є важливою характеристикою.

При вирішенні завдань педагогічної діяльності важливу роль відіграє спілкування, що забезпечується комунікативністю суб'єктів освітнього процесу. Так, Н. П. Волкова вказує, що комунікативність (лат. communicatio – зв'язок, повідомлення) – це сукупність істотних, відносно стійких властивостей особистості, що сприяють успішному прийому, розумінню, засвоєнню, використанню й передаванню інформації [2, с. 23].

На думку Л. А. Заболоцької, комунікативність виступає засобом реалізації інтегративно-педагогічної діяльності, забезпечуючи: а) міжособистісну інтеграцію (учнів і вчителів, учнів і батьків, педагогів і батьків, учнів і учнів, педагогів і педагогів); б) внутрішню особистісну інтеграцію (інтеграцію вчителя з самим собою); в) соціальну інтеграцію (інтеграцію особистості вчителя й колективу, вчителя і суспільства, вчителя і культури) [3, с. 91].

Комунікативні здібності розглядаються як стійкі характеристики поведінки людини в ситуаціях спілкування, які забезпечують ефективність діяльності та психологічну сумісність учасників комунікації. Поряд з комунікативними здібностями важливими для успішної педагогічної діяльності майбутніх професіоналів з фізичної культури мають організаторські здібності. Організаторські здібності проявляються в ефективному умінні згуртувати дитячий колектив, спрямувати зусилля молодшого покоління на заняття фізичними вправами, розподілити обов'язки, спланувати роботу, підвести підсумки діяльності тощо.

Варто погодитися з науковцями О. В. Брюховецькою та Т. В. Чаусовою, які наголошують на тому, що організаторські здібності – здібності організовувати колектив, а також правильно організувати свою власну діяльність, на підставі вольових якостей. Організація власної роботи припускає уміння правильно планувати роботу і самому контролювати її [1, с. 75]. В подальшому науковці характеризуючи організаторські здібності педагогічних працівників виділяють мобілізаційну, інформаційну, розвиваючу та орієнтаційну складові.

У тісній співпраці з організаторськими здібностями знаходяться лідерські якості майбутнього педагогічного працівника, що проявляються у впливі на групу осіб, задля досягнення певної цілі. У «Словнику-довіднику з соціальної психології» поняття «лідер» тлумачиться як член групи, колективу, який завоював авторитет і право впливати на інших людей та який відіграє центральну роль в організації певних відносин і спільної діяльності. Дана теза особливо актуальна

в умовах запровадження студентоцентрованого підходу до підготовки майбутніх професіоналів з фізичної культури.

Аналіз праць науковців Ю. І. Завалевського, Н. В. Мараховської та інших дозволив сформулювати узагальнені характеристики педагогічного працівника, що має якості лідера. До таких характеристик віднесено: емпатію, емоційність, розвиненість інтуїції, автентичність, рефлексивність, аналітичність, креативність та швидкість реакції, ініціативність, здатність йти на ризик, комунікабельність, відповідальність, згуртування колективу, активне слухання та забезпечення зворотного зв'язку, здатність сприймати та розуміти себе та інших відповідно до ситуації, уміння оцінювати ситуацію, здатність спрогнозувати реакцію людини на той чи інший стимул і на цій основі підібрати засоби впливу на групу чи окремого її члена, утримувати фізичний баланс та психологічну рівновагу, наполегливість, вимогливість, стійкість, справедливість, любов до своєї справи.

Майбутня діяльність професіонала з фізичної культури пов'язана з активною взаємодією з особистостями, що може призвести до виникнення професійних стресових ситуацій. Професійний стрес, як вважає Т. І. Туркот, характеризує емоційний стан людини, який викликається несподіваною та напруженою ситуацією у трудовому колективі, конфліктними взаємовідносинами, інтелектуальним і емоційним перевантаженням [5, с. 521].

Подолання професійного стресу відбувається завдячуючи стресостійкості особистості.

Нам імпонує визначення стресостійкості запропоноване Т. В. Циганчук. За науковцем, «стресостійкість – це психологічна особливість, яка з однієї сторони регулює структуру особистості та впливає на переживання суб'єктом стресової ситуації, а з іншої – знаходиться в основі успішної діяльності та соціальної активності, реалізується за допомогою функцій самоконтролю, саморегуляції, емоційної стійкості, виявляється у рівні розвитку емоційного інтелекту та емоційної компетентності» [6, с. 43].

Вважаємо, що стресостійкість майбутнього професіонала з фізичної культури є важливим особистісним ресурсом, який дозволяє забезпечити конструктивний характер його діяльності у стресових ситуаціях та є передумовою його успішної професійної діяльності та соціальної активності.

Висновки. Особистісний компонент професійної компетентності майбутнього професіонала з фізичної культури, яка формується у закладах вищої освіти, характеризує індивідуально-психологічні якості особистості, які ґрунтуються на здібностях. Системоутворюючими показниками даної компоненти є: здатність до емпатії, комунікативні та організаторські здібності, лідерські якості та стресостійкість.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у ефективному формуванні професійної компетентності майбутнього професіонала з фізичної культури в умовах сучасної парадигми вищої освіти.

Література

1. Брюховецька О. В., Чаусова Т. В. Професійно значущі якості особистості викладача вищого навчального закладу. Післядипломна освіта в Україні. 2012. № 1. С. 74–78.
2. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2006. 256 с.
3. Заблоцька Л. А. Педагогічні умови формування комунікативних умінь учителя. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Педагогіка. 2003. С. 87–92.
4. Тонне О. Ш. Професійно важливі якості викладача вищого навчального закладу. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Запоріжжя, 2015. № 40 (93). С. 513–519.
5. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи: навч. посібн. Київ: Кондор, 2011. 628 с.
6. Циганчук Т. В. Динаміка переживання стресу студентами вищих навчальних закладів: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2011. 274 с.

Reference

1. Briukhovetska O. V., Chausova T. V. (2012) Profesiino znachushchi yakosti osobystosti vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu [Professionally-important qualities of a teacher in higher educational establishment]. Pisladyplomna osvita v Ukraini – Postgraduate education in Ukraine, 1, 74-78 [in Ukrainian].
2. Volkova N. P. (2006) Profesiino-pedahohichna komunikatsiia [Professional and pedagogical communication]: textbook. Kyiv "Akademiya" Publishers, 256 [in Ukrainian].
3. Zabolotska L. A. (2003) Pedahohichni umovy formuvannia kominikatyvnykh umin uchytelia [Pedagogical conditions for formation of teacher's communication skills]. Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Pedahohika – Academic journal Melitopol State Pedagogical University. Pedagogy. 87-92 [in Ukrainian].
4. Tonne O. Sh. (2015) Profesiino vazhlyvi yakosti vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu [Professionally-important qualities of a teacher in higher educational establishment]. Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of formation of creative person in higher and secondary education. 40 (93), 513-519 [in Ukrainian].
5. Turkot T. I. (2011) Pedahohika vyshchoi shkoly [Pedagogy of higher education]. Textbook. Kyiv "Kondor", 628 [in Ukrainian].
6. Tsyhanchuk T.V. (2011) Dynamika perezhyvannia stresu studentamy vyshchyykh navchalnykh zakladiv [Dynamics of stress experience of students in higher educational establishments]. Candidate's thesis. Kyiv. H.S. Kostyuk Institute of Psychology, 274 [in Ukrainian].